

..... 2018

VEČERNICE

Rudi Mlinar

Mati fabrika in njeni otroci

Mohorjeva
Celovec

Rudi Mlinar

Mati fabrika in njeni otroci

Mohorjeva
Celovec

Življenje ni to, kar smo živeli,
temveč to, česar se spominjamo
in kako se tega spominjamo,
da bi o tem pripovedovali.

G. G. Marquez

Uvod

Zadnje čase se mi pogosto sanja o dogodkih, ki so že tako skriti v mojih spominih, da se jih v budnem stanju ne spominjam več.

Sanjalo se mi je, da stojim sredi nepokošenega travnika visoko nad fabriko in gledam nanjo.

Vse je nekako nejasno, vidim dolge sive strehe, prav tako sive zavite poti med njimi. Vidim reko Mežo, ki se tu in tam zasvetlika, ujeta v betonsko strugo, in vidim dim, ki se dviga nad topilnico, slišim udarce kovaških kladiv nekje v osrčju kovačnice.

Sonce sije skozi razpoke kodrasto koprenastih oblakov in prav nad fabriko se je izoblikovala velika sončna lisa, kakor da bi z zlatim prahom posul sivino in jo skušal narediti lepšo, kot je v resnici.

Vsa okolica, tudi travnik, kjer stojim, je v senci in zdi se mi, da iz nekega drugega sveta, od nekod daleč zrem na fabriko.

Počutim se nerazumljivo lahkega, kot list, ki se je utrgal z drevesa, in imam občutek, da me bo zdaj zdaj, ko bo zapihalo, dvignilo in odneslo tja dol, do s soncem obsijanih hal, tja v labirint poti, med naložene jeklene konstrukcije, temne skladovnice naloženih profilov, med kupe svetleče se zverženega starega železa, *rafude*, v belo siv dim, ki drhti nad vsem tem.

Moja ušesa ves čas božajo nežno zveneči kovinski zvoiki, kot bi neka nevidna roka drhteč segla tja med umazane, rdečkasto sive zidove hal in bi njeni prsti trkali na umazane šipe in bi se poigravala s cevmi, ki se prepletajo med eno in drugo proizvodno halo.

Cel orkester slišim, zamolkle udarce kladiv, rezke zvoke brusilnih plošč, ki se zažirajo v jeklo, zvenenje ostružkov, ki padajo drug na drugega, sikanje razžarjenih gredic, ki bežijo po valjarski progi, cvrčanje olja v kalilnici, ko se vanj potopi razžarjen industrijski nož, drdranje koles žerjava, ko nese *hunt* peska do talilne peči, bobnenje in sikanje, ko se elektrode spuščajo v peč ...

V ta prečudoviti orkester nešteti zvokov, ki igra svojo edinstveno, še nikoli zapisano simfonijo, se nenapovedano, nenadejano prikradejo tihi, počasni, odločni, glasni, drsajoči – koraki ...

Koraki se približujejo in postajajo vedno glasnejši, in počasni, a vztrajno začenjajo motiti nevidni, a vendar do potankosti uglašeni orkester.

Ne vidim korakajočih, a po njihovem načinu hoje spoznam vsakega, kot bi šel z njimi, kot da sem tudi sam med njimi. In v resnici sem tam, kajti slišim tudi svoje korake, ki skupaj z drugimi umirajo v sivo pozabo.

Oj, sanje, sanje, kam bi vas dal, komu bi vas povedal?

1. FRANC – 1969

Tretji november, 1969 – ponedeljek

V temni noči, tik pred jutrom, leži fabrika razgaljena kakor velik mrtvak ob cesti. Nizki sivi oblaki se leno plazijo okoli obronkov bližnjih hribov, a z dežjem še ne grozijo, preveč koprenasti in natrgani so, prenizko med smreke so se spustili, da bi vedeli, kam in kaj nosijo v sebi.

Ko se bo čez kakšno uro nad obronki Pohorja dvignilo zaspano mežikajoče sonce, se bodo kot plašne srne poskrili med stoletne smreke okoli Uršlje gore ali pa se bodo dvignili v sinje višave in izpuhteli kot dim, ki se pokadi iz dimnika in se kmalu razblini.

Veter nadležno piha, in ko pritiska na pedala svojega starega kolesa na poti s Prevalj proti Ravnam, se mu mraz ovija okoli prstov, s katerimi drži bilanco.

Vajen je vožnje v vseh letnih časih, spomladi v aprilskem dežju, poleti v julijski vročini in celo pozimi se vozi s kolesom, vse dokler ne zapade sneg, zato ga ta jesenski mraz ne moti preveč.

Njegove roke so se leta in leta kalile v vetru, mrazu, v vročini, ki je puhtela iz peči, postale so utrjene od prijemanja vročih kovaških klešč, udarjanja kladiva, od prepaha, ki je vlekel skozi odprta vrata delavnice.

Že mnogo, mnogo let se tako kot to jutro vozi s kolesom proti svoji fabriki.

Nikoli ni štel dni, ni štel tednov ne mesecev, še manj let. So jih pa zato šteli drugi ...

Pred nekaj dnevi mu je obratovodja kovačnice, ko je prišel v delavnico, kar tako mimogrede navrgel:

»Franc, nabralo se ti je že več kot trideset let pod streho kovačnice. Še kakšno leto in boš lahko zjutraj pustil svoj stari bicikel v domači lopi in se boš ob petih le še lenobno obrnil in še malo zaspal ...«

Kako ga je pogledal! Kot da ga vidi prvič.

V tistem trenutku si ni znal in še danes si ne zna predstavljati, kako bo tedaj, ko mu res ne bo treba zjutraj na kolo in na pot proti fabriki.

Če bo tako, kot je sedaj ob nedeljah in ob praznikih, potem ne bo veliko drugače, vsaj glede spanja. Tudi v nedeljo se namreč prebudi ob petih, niti budilke ne potrebuje, a jo vendar vsak večer skrbno pregleda, če kaže pravi čas, če je navita in naravnana na peto uro. Šele potem brezskrbno zaspi.

Noge mu enakomerno, vztrajno pritiskajo na pedala in počasi se bliža vhodu v fabriko.

Mimo njega občasno zapelje kak avto, nekaj avtobusov je tudi že priropotalo izza temnega ozadja z gornjega konca doline. Skozi okna za trenutek ujame zaspane obraze, naslonjene na sedeže, obraze, ki lovijo še zadnje sekunde spanca.

Pri cerkvi sv. Antona, le nekaj metrov stran od njegovega delovnega mesta, se cesta rahlo spusti proti glavnemu vhodu v fabriko.

Pritisne na zavoro, počaka, da se cesta sprazni, nato počasi zavije skozi na pol odprta vrata.

Spretno se izogne delavcem, ki se posamič ali v skupinah bolj ali manj molče pomikajo v isto smer.

Ura je nekaj minut čez pol šesto, čas, ko besede še niso odmrznile, vsaj v večini ljudi ne. Mnogi so v mislih še v svojih toplih posteljah, obenem pa z vsakim korakom, ki ga naredijo proti fabriki, skrajšajo razdaljo do svojih delovnih mest.

Postelja, ženin dotik, poljub, vse, kar jih veže na dom, ostaja za njihovimi hrbti in se izgublja v sivini še ne popolnoma rojenega jutra nad njimi.

Nekoga čaka kovaško kladivo, drugega stružnica, tretjega brusilni stroj, četrtega proga v valjarni, livna jama v topilnici, pisarna in kup papirjev na mizi in še mnogo, mnogo stvari ...

Vsakega nekaj drugega, vse pa osem ur dela v tem trenutku še zaspani tovarni, ki jih molče požira in srka vase in jih na svoj način sprejema v svoj jekleni objem, da bi jih ob dveh kot moko, ki se vsiplje izpod mlinskega kamna, spustila iz svojega objema.

Enkrat in še enkrat rahlo pozvoni z zvoncem, da se ta ali oni, ki stopa kar po sredini poti, umakne. Nekateri se ozrejo in ni jih malo, ki mu pokažejo z roko, z očmi, z gibom glave, da so ga spoznali.

Nekateri zmorejo kljub zgodnji uri celo nasmeh, in tem ga tudi vrne. Nasmeh ob tem zgodnjem času je še toliko bolj potreben in vreden je veliko več, kot bo tisti po drugi uri, ko bodo zapuščali svoja delovna mesta.

Nasmehi, ki so podarjeni v mrzlem novembrskem jutru, ob zgodnji uri in še na ponedeljek, so vredni dvakrat toliko kot tisti opoldne.

Nekajkrat še zavrti pedala in počasi zavije levo, k temnim trojčkom, kot je nekdo imenoval te stare stavbe, tik za vrtarjem, kjer je v zahodni, tisti z najnižjo streho, njegova delavnica.

Do konca se zapelje, do tja, kjer se pot razcepi in ena pelje naprej mimo kovačnice v srce fabrike, druga pa se izogne stavbi in bo obšla kovačnico po levi.

Nekoliko višje, le nekaj deset metrov stran, skozi mrak vidi nekdanji delavski blok še iz časov, ko fabrika ni imela ograje, ko je bilo še vse bolj skrčeno, majhno.

Veliko se je že spremenilo od tedaj, ko je kot mlad fant prvič stopil v fabriko in dobil delo v kovačnici ter čez čas postal kovač, pa vse do tistega dne, ko je bilo za njim že več kot trideset let dela.

Izogne se naloženim profilom, *štangam*, ki ležijo na različnih stolicah, odvisno od debeline, izogne se razloženim zabojem, od katerih so eni prazni, v drugih je nekaj iztrošenih delov, v tretjih počivajo že obdelane osi. Tu je še polno profilov različnih debelin in dolžin. Vsi ti zaboji z obdelanimi kosi čakajo, da jih odpeljejo na obdelavo v mehanske obrate.

Vsa okolica daje videz nereda, ki bi marsikoga motil; njega vse to ne moti, ta del fabrike pozna do zadnje podrobnosti in rad ga ima takega, kot je.

Prepričan je, da ga fabriško okolje sprejema z enako toploto domačnostjo, ki se ne razlikuje od tiste, ki je je deležen doma.

Sestopi s kolesa in ga nekaj zadnjih metrov potiska do napušča nizke strehe, pod katero se v prvem delu skriva delavnica.

Tam prisloni kolo ob steno, sname torbo in se napoti k vratom.

Vstopi in vdihne zrak globoko v pljuča.

Na levi je delavnica, na desni stoji prva grelna peč, ob njej prvi večji krčilni stroj, *štavhmašina*, nato sledita druga peč in drugi manjši krčilni stroj.

Staro usnjeno torbo odloži na pult ob vratih. Napolnjena je in težja kot običajno, kar navsezadnje ni nič čudnega, saj zanj ta ponedeljek ni običajen ponedeljek, ampak prav poseben, čeprav se, če bi gledal samo delovne obveznosti, ne bo ločil od drugih dni, no, malo že ...

Tega dne praznuje rojstni dan, sedeminpetdesetega.

Ni prvi, ki stopi v krčilnico, *štavharijo*, pod sajaste stropne luči. Za pečjo se že nekdo premika in brunda neko pesmico, ampak se, čeprav jo pozna, ne more spomniti njenega naslova.

Ko vrata zaškripajo, brundajoča pesmica utihne in izza peči se dvigne nasmejan obraz.

»O, dobro jutro, Franc!«

Glas je obarvan veselo, kar ni običajno za to uro, a od tistega, ki ga je ogovoril, česa drugega ni bilo pričakovati. Bilo bi celo čudno, če bi ga namesto s smehom pozdravil s čemerim izrazom na licu.

»Dobro jutro, Jaka,« mu vrne pozdrav in pogleda na uro, »si pa zgoden.«

»Kaj hočeš, baba me je potisnila iz postelje, in zdaj sem tu. Še sreča, da imam kam,« se šali in pretirava Jaka.

Majhen je, prej suh kot ne, oblečen v staro, na mnogih koncih že zguljeno delovno obleko, obut v težke zaprašene delovne čevlje, na eni roki ima podaljšano usnjeno rokavico, ki sega skoraj do komolca, druge si še ni nadel. Počasi, skrbno ureja dovod plina v peč, ki je bila čez nedeljo ugasnjena.

To pomeni, da bo štavhmašina molčala vsaj še eno uro in se bo prebudila pozneje kot običajne dni.

V tem času, ko se bo peč ogrevala, da bodo zažareli konci štang, bosta s Francem zamenjala matrice, čeljusti stroja, tisti najbolj vitalni del, ki izoblikuje izdelek.

Nasmehne se, zamahne z roko, kot da hoče nasmejanemu s tem pokazati, da je razumel šalo, nato stopi v delavnico.

Z roko seže za vrata, poišče stikalo in prižge luč.

Vse, kar zagleda, mu je domače. Vsak del te male delavnice ga nežno sprejme v svoje okolje. Z zaprtimi očmi ve, kje je kaj, in če zunaj pred delavnico vlada vsaj navidezen nered, je tu vse drugače.

Tudi v delavnici je, resnici na ljubo, polno raznega orodja, priprav, strojnih delov, a za vse točno ve, kje je kaj, vsak ključ, vsaka priprava, vsak strojni del, vse je tam, kjer mora biti. Širok in dolg delovni pult je poln orodja, tako da mu je vse, kar potrebuje, takoj na dosegu roke.

Zadaj ob steni stoji omara, polna najrazličnejšega orodja. Nad pultom so nizka podolgovata okna, ki prepuščajo nekaj svetlobe, a vse premalo in v tem letnem času le toliko, da vidi, kdaj je dan in kdaj noč.

Dvigne torbo in jo odnese v ozadje delavnice, kjer ima kotichek, kamor se bo umaknil, ko se bo hotel za trenutek spočiti.

Torbo odloži v omaro in se počasi obleče v delovno obleko. Za razliko od delavcev, ki prihajajo iz garderobe v sosednji stavbi, si je on uredil garderobo zase kar na svojem delovnem mestu.

Tudi sam ima omaro v sosednji stavbi, a tja gre le občasno, ko je treba zamenjati delovno obleko, brisačo ali kaj drugega ...

S police sname varnostno čelado, a jo samo prestavi na pult, v doseg roke. V delavnici je ne nosi, saj za to ni nobene potrebe. Ko bo z Jakom in njegovim pomočnikom menjaval delovne matrice na štavhmašini, tedaj si jo bo nadel, tak je predpis in tisti, ki skrbijo za varnost, menda že vedo, da je to potrebno.

Premakne nekaj orodja na pultu, ki kvari njegov red. Stopi korak stran in tako z distance pogleda matrici. Zamisli si tisto, kar naj bi med njima nastalo, ko ju bo mehanizem krčilnega stroja stisnil skupaj. Tretji del je prebijalni trn, ki bo udaril pravokotno na matrici in prebil izvrtino v odkovek ali bolje rečeno, v pesto za kolesa, kar so delali tiste dni.

Vsi trije deli stojijo na pultu, pripravljeni za montažo. Vse je pregledal in pripravil že v soboto, premeril, zvaril in obrusil z ročnim brusilnim strojčkom, kar je bilo potrebno.

V matrici je privil vijaka z obročema, da ju bodo lahko s ročnim žerjavom dvignili in namestili v ležišče stroja.

Zunaj je slišati glasove.

Jaka očitno ni več sam. Sliši, kako se s sodelavcem z drugega krčilnega stroja nekaj pogovarja.

Tu in tam se vmes oglasi tudi kakšen kovinski zvok, Jaka va peč se že ogreva, plin gori, prasketa, peč mrmra s svojim značilnim zvokom, kot da bi stoletniki kje v kakšnem kotu razpravljali, kaj bo za kosilo.

Stopi k vratom delavnice, in ko ga Jaka zagleda, mu reče:

»Mojega pomočnika še ni. To se mi zdi malo čudno.«

»Da ni včeraj preveč praznoval,« jima vskoči v besedo visok, suh in precej mlajši sodelavec s sosednjega krčilnega stroja. Njegov pomočnik že zalaga peč s tankimi, več kot dva metra dolgimi palicami, iz katerih bodo po obdelavi s krčenjem nastali posebni dolgi vijaki, ki jim pravijo *ankerkom*.

Delavnica, kjer so, je ločena od sosednje visoke in veliko večje delovne hale z opečnim zidom, v katerem sta dve nekaj metrov široki odprtini – ob vsakem krčilnem stroju ena.

Ob prvi, takoj za zidom, sta v manjšem prostoru postav-

ljeni dve večji brusilni kozi, vsaka z dvema brusilnima ploščama, na katerih brusijo – tisto, kar ostane odvečnega na izdelku po obdelavi na krčilnem stroju.

Od tam se nenadoma pojavita, kot da bi ju iz nekega drugega sveta prestavila nevidna roka, starejši trebušast mož, pokrit z varnostno čelado z belo črto na sredini, mojster Viktor, Fika ga kličejo, za njim, nekoliko v ozadju, kot da se boji, pa fant prestrašenih oči, s čelado in rokavicami v rokah.

»Jaka, danes boš moral vzeti našega brusilca za svojega pomočnika, tvoj mi je javil, da je zbolel in ga nekaj dni ne bo.«

Mojster s črto na čeladi se počasi obrne k fantu: »Saj nisi prvič pri štavhmašini?«

Ko pogleda izraz na fantovem obrazu, mu ga je kar malo žal. Mnogo bolje bi bilo, če bi ga mojster dal k drugemu stroju, kjer obdelujejo lažje kose. Na tem prvem je namreč potrebna precejšnja moč in on ve, da bo fant, ki je komaj pred letom začel brusiti odkovke, le stežka kos nalogi.

Tega se zavedajo vsi, tudi mojster, a nihče noče priznati na glas ...

»Saj bo šlo,« reče mojster Fika, nekako bolj zase, in pogleda v peč ter doda, kar je vsem znano: »Danes bosta štavhala peste za picikle.«

Žal je nanoslo tako, da bo moral fant prijeti za delo, ki je bilo eno težjih.

A kaj hoče, nekoga mora dati k štavhmašini namesto obolelega pomočnika.

»Bo že šlo,« ponovi.

Jaka nekoliko kislo pripomni: »Upam, da si se dobro najedel in naspal.«

Nato po ramenu potreplja svojega novega mladega pomočnika.

Zaveda se, da bo imel zaradi fantove neizkušeniosti tudi sam več dela. Predvsem bo potreboval več potrpljenja, da ga bo vodil in usmerjal ter mu pravilno svetoval, saj za razliko od njegovega dolgoletnega pomočnika takega dela ni bil vajen.

Ko gleda, kako nerodno se fant premika in ne ve, kje bi se

lotil dela, se mu zasmili. Večkrat je že prišel k njemu v delavnico, da sta skupaj malicala in kramljala o vsem mogočem, zato ve, da ni za tako težko delo, kot ga čaka ta dan ob vroči peči, težkih profilih, bobnečem ropotu udarcev matric.

Nasmehne se mu, a nasmeh z druge strani se ne vrne, zana le rahel gib glave in na njegovem obrazu vidi razočaranje, ker je bil od brusilne kože prestavljen k peči, ki široko odprtih žarečih ust zija prazna in čaka, da jih bosta z Jakom napolnila.

Mojster Fika, počasni dobrodušni mož, ki odšteva svoje zadnje mesece pred penzijo, se tiho pomakne k sosednjemu krčilnemu stroju.

Hodi počasnih korakov, kot da bo zdaj zdaj obstal, vendar ne obstoji, kot sekundnik na uri se vztrajno oddaljuje od njih.

Jaka pogleda v peč ...

»No, pa pljuniva v roke! Rudi, tam je voz, naloži matrici in trn!«

Pogleda proti vratom delavnice. »Franc, je vse pripravljeno?« ga vpraša, čeprav ve, da je, a včasih je bolje reči kaj nepotrebnega, da prebrodi tesnobo, ki se ga poloti.

»Vse te čaka, Jaka ...« potrdi Franc in na široko odpre vrata, da lahko Rudi potisne voz v delavnico.

Jaka s krajšim železnim drogom v roki stopi za njim. Zrine se mimo voza do pulta in potisne drog v uho na vijaku prve matrice. »Primi!«

Rudi prime drugi konec droga, mišice se mu napnejo in prva matrica zaniha kot nihalo na stenski uri ter se s pulta prestavi na voz.

To še enkrat ponovita z drugo in nazadnje še s prebijalnim trnom. Tudi ta se pridruži matricama na vozu.

»Pa greva.«

Poprimeta ročaj in skupaj potegneta voz mimo peči, iz katere se že širi vročina in žareča svetloba gorečega plina groteskno osvetljuje njuna obraza, kot da bi stopala mimo peklenških vrat.

»Če me bosta potrebovala, me pokličita!« zakliče Franc za njima in začne pripravljati orodje za obdelavo naslednjih dveh matric za manjši krčilni stroj, kar se bo zgodilo naslednji dan, saj, kolikor je lahko ocenil, bosta z vijaki tega dne končala.

Vsake toliko časa pogleda, kako se fant muči, kako ga Jaka poučuje in mu daje napotke. Njegov glas je potrpežljiv in umirjen, na obrazu mu ves čas leži rahel nasmeh. Po izrazu na njegovem licu, ki ga občasno vidi, kadar se obrne v njegovo smer, ve, da tu in tam pove kakšno šalo. Zagotovo je včeraj kje raztegnil svojo *frajtonarco* in ima glavo napolnjeno z novimi dogodivščinami, ki kar kličejo, da jih čim prej komu zaupa.

Še dobro, da je on v jutranji izmeni, pomisli, ko gleda, kako se Rudi občasno kljub zmedi v očeh nasmehne in pokima. Dosti težje zanj bi bilo, če bi bil v jutranji izmeni ta, ki bo prišel na delo ob dveh. On ne bi bil tako prešerno razpoložen in bi namesto šal spravil iz sebe le trde vsakdanje besede, ki bi se nanašale izključno na delo.

Pri montaži novih matric v stroj je vedno zraven, zato si tudi tokrat, ne da bi ga Jaka poklical, nadene čelado in stopi k njima.

Stare matrice sta že odvila in jih odložila na tla ob voz.

»Pomagal vama bom, bo prej narejeno,« reče in se povzpne na krčilni stroj,

Jaka si potegne s hrbtno dlanjo orokavičene roke čez potno čelo in pokima.

Rudi z verigo na škripcu dvigne prvo matrico tako visoko, da jo lahko Jaka potisne nad stroj.

»Še malo jo dvigni!«

Jaka se stisne tesno ob rob štavhmašine in se pripravi z ustreznim ključem v roki, da bo matrico privil v ležišče.

On na stroju prime matrico in jo umiri. »Spuščaj ... počasi!«

Matrica se centimeter za centimetrom spušča v svoje leži-

šče. Potiska jo malo sem, malo tja in vijak, ki ga je v matrico potisnil Jaka, zazna izvrtino.

»Stoj!«

Veriga se napne in drhteče obmiruje. Ključ se zasuče, enkrat, dvakrat ...

Še drugi vijak izgine v izvrtino.

Tudi z drugo, levo matrico nimajo težav.

Montaža je za njimi.

Zleze s stroja in spodbudno potreplja fanta po ramenu. Naroči mu – z namigom na matrici in trn, ležeč ob vozu kot utrujeni kopači, ki so izkopali njivo krompirja: »Kar v delavnico mi zapelji vse skupaj.«

Obrne se ter se nagne v ustje stroja.

Vse je videti v redu, zato samo pomežikne Jaki in se vrne v delavnico.

Ko fant pripelje matrici in trn, mu pomaga, da ju odloži v kot ob pultu.

»No, vidiš, da gre,« mu reče z nasmehom.

»Gre,« z vzdihom potrди Rudi, kar pomeni, da to še ni bilo tisto najhuje, kar ga čaka ta dan.

»Saj bo, dan, dva boš že zdržal. Če ni kaj hujšega, bo Miha hitro prišel, še nikoli ni bil dolgo na bolniški. Potem boš šel znova brusit ...«

»Tudi brusil ne bom več dolgo,« hitro in z vidnim olajšanjem spravi iz sebe Rudi.

»Kako to?«

»Poziv za vojsko imam,« mu pojasni. »Samo še ta teden delam, potem imam še nekaj dni dopusta in adijo štavharija.«

»Imaš pa smolo, zadnji teden ... Mogoče je tako še bolje, da se privadiš, in ti bo lažje, ko prideš nazaj.«

Rudi odločno odkima. »Nazaj v štavharijo me že ne bo.«

Utihne in čez čas poln upanja reče: »Rad bi šel v mehanično, za brusilca. Že lani bi moral tja, a ni bilo dela, zato sem vzel to, kar so mi ga ponudili.«

To ve, saj sta o tem že nekajkrat govorila. In razume ga, ko

je rekel, da bi rad delal tisto, za kar se je izučil v industrijski šoli.

»Po štange!« Jaka od vrat prekine njun pogovor.

Gleda za njima, kako izgineta skozi vrata v sivo novembrsko jutro.

Stopi k pultu in se pripravi za menjavo brusne plošče na malem ročnem brusilnem stroju.

Ko zamenja, prevrne matrico in pregleda poškodbe, ki so nastale med delom.

Sosednji krčilni stroj že tolče vijake. Zvok je visok, močan, zrak kar rahlo valovi, celo luči na stropu nihajo. Ko bo začela delo močnejša štavhmašina, bo ropot še občutno večji.

Franc se zamisli.

Eni prihajajo, začenjajo delo, drugi, tako kot on, bodo kmalu odšli. Štavhmašini pa sta tolkli, tolčeta in bosta tolkli ...

Peči sta goreli, gorita, bosta goreli, potne kaplje so se in se bodo zlivale po telesu, dan je in bo na prvi pogled enak dnevu, a vendar bo vsak dan drugačen.

Tudi njegovi dnevi v fabriki so bili na videz enaki, podobni, že trideset let, od tistega dne, ko ga je mati fabrika prvič stisnila v svoj objem in ga vse od tedaj ni izpustila.

Vendar se bo to kmalu spremenilo.

V tistem trenutku še ni vedel, ali naj se tega veseli ali ne.

Kaj vse je že doživel, kaj vse je videl in slišal, naredil to in ono, koliko smeha, tudi solza, je že bilo za njim. Veliko obrazov je videl prihajati in odhajati, obrazov, ki so bili nekoč z njim, a jih ni več.

Skozi vrata opazuje, kako Jaka in Rudi nosita štiri metre dolge štange od zunaj in jih nato z enim koncem potisneta približno meter globoko v peč, da se bodo razžarele, se zmehčale in jih bosta matrici, ko bosta udarili skupaj, oblikovali v pesto, ki bo glavni del kdo ve katerega kolesa.

Med delom si začne brundati neko pesem, to si lahko privoščiči, saj je v delavnici sam. Sodelavec, ki mu zadnja leta pomaga in ga bo nekoč na tem delovnem mestu nasledil, si je ta